

Ekspertutvalget for digital læringsanalyse

Oslo, 14. februar 2023

Innspill til Ekspertutvalget for digital læringsanalyse

Redd Barna viser til Ekspertutvalget for digital læringsanalyse sitt arbeid, og vi takker for muligheten til å gi innspill.

Redd Barna arbeider nasjonalt og internasjonalt for barns rettigheter slik disse er nedfelt i FNs barnekonvensjon. Redd Barnas Norgesprogram arbeider for at rettighetene til barn i Norge skal respekteres, beskyttes og oppfylles.

Som en barnerettighetsorganisasjon arbeider vi for å sikre at alle elever skal få innfridd sin rett til et trygt og godt skolemiljø, som fremmer trivsel, læring og helse. Videre arbeider vi for at digitaliseringen i skolen skal ta utgangspunkt i barnets rett til å bli hørt og ha innflytelse i sin skolehverdag, rett til personvern og til å kunne delta og lære i et positivt felleskap med jevnaldrende elever ut fra sine evner og forutsetninger.

Vi har følgende innspill til ekspertutvalget og departementets videre arbeid, og mot slutten oppsummerer vi våre hovedpoeng og bekymringer til utvalget og departementet.

Overordnet kommentar om digital læringsanalyse (DLA)

Redd Barna ser at DLA kan gi positive muligheter for å gi elevene tilpasset undervisningsopplegg knyttet til læring av enkelte kompetansemål i enkelte tilfeller. Videre anerkjenner vi også at aggregerte data kan gi nyttig kunnskap for hva som kan fremme læring og trivsel i skolen. Vi er glade for at ekspertutvalget har foretatt en grundig gjennomgang av etiske, juridiske og pedagogiske dilemmaer knyttet til bruken av DLA, som utredes i den første delrapporten.

Redd Barna mener bruken av DLA reiser mange viktige spørsmål knyttet til barns rettigheter som bør utredes ytterligere og være gjenstand for en offentlig debatt. Videre mener vi at DLA *ikke* bør innføres og brukes innenfor rammen av dagens digitale infrastruktur i skolen.

Etterlyser en barnerettslig vurdering av DLA

Vi etterlyser en barnerettslig vurdering av DLA, som vi mener bør ligge til grunn for ekspertutvalgets anbefalinger, og departementets videre arbeid.

Redd Barna mener utvalget og departementet må foreta gode og tydelige vurderinger av barnets beste i arbeidet med DLA, jf. Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen artikkel 3 (1). Når utvalg, departement og politikere foreslår lov- og systemendringer som angår barn, plikter de å kartlegge barnets situasjon eller barnets behov og man skal konkludere med hvilken løsning som er til barnets beste. Der hvor også andre hensyn gjør seg gjeldende, må det komme tydelig frem hvordan barnets interesser er blitt veid opp mot eventuelle andre hensyn.

Barn og ungdoms medvirkning - etterlyser elevperspektivet

Barnekonvensjonen slår fast at alle barn har rett til å bli hørt og medvirke i saker som angår dem jf. artikkel 12. Redd Barna mener at barn må bli involvert og ha innflytelse i hvordan vi skal forholde oss til bruk av DLA i skolen, i alt fra kunnskapsgrunnlaget til ekspertutvalget, i beslutningsprosesser knyttet til bruk og implementering i sektoren, i tillegg til at elever må få informasjon og ha mulighet til å påvirke hvilke data som lagres og brukes om dem i sin skolehverdag.

Ifølge FNs barnekomites generelle kommentar nr. 25 har myndighetene en plikt til å verne om barns persondata i skolen, som blant annet innebærer at deres persondata ikke skal misbrukes, og at barn skal vite og gi sitt samtykke til bruk av digital teknologi for å følge med på barnas aktiviteter.¹

Vi mener at ekspertutvalget bør innhente og vektlegge innspill fra elever fra barneskolen, ungdomsskolen og videregående skole, i tillegg til å innhente innspill fra Elevorganisasjonen, Unge funksjonshemmede, ungdomsråd og relevante barne- og ungdomsorganisasjoner. På den måten vil det gi et bedre kunnskapsgrunnlag om elevperspektivet til ekspertutvalget og for departementets videre arbeid.

Her er noen spørsmål vi mener barn og unge bør medvirke om når det gjelder bruken av DLA angående deres læring, mestring og trivsel i skolen:

- Hva kan være positivt med at hver elev kan få tilpasset undervisningsopplegg basert på egne ferdigheter, og i hvilke situasjoner og læringsmål er det særlig relevant å ta i bruk?
- Hva er ulempene med at hver elev jobber individuelt basert på tidligere registrerte ferdigheter? Kan det føre til at elever blir mer prestasjonsorienterte, og kan det gå utover læring i fellesskap?
- Hva mener elevene kan være fordeler og ulemper med å få tilbakemelding og vurdering digitalt og ikke i dialog med læreren?
- Er elever klar over sine digitale spor og hvordan det brukes? Hva mener elever bør slettes og hva er greit å bruke videre og til hvilke formål.
- Hvordan kan elever bli påvirket av at foreldre, lærere og skolen kan følge med på deres aktiviteter digitalt?
- Hvordan tilrettelegge for at barn skal få informasjon om bruken av DLA, hvordan lage barnevennlige ordninger for å kunne bedre gi samtykke til bruk av data som er forståelig for barn, og hvordan stille krav til sletting.

Barns perspektiver og innspill må tillegges stor vekt, og ved bruk av DLA må myndighetene og skoleeiere lage systemer slik at elevene får informasjon om hvilke data om dem som lagres om dem og til hva det skal

¹ Committee on the Rights of the Child General comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment (2021)

brukes, og at de kan påvirke hva som skal slettes. Det er viktig at elever får tilstrekkelig og forståelig informasjon, som gjør det tydelig hva de faktisk kan påvirke, og hva som er allerede bestemt. Det er også viktig at barn har innflytelse på om DLA som bør brukes i særlig utstrekning i deres skolehverdag, jf. barnets rett til å medvirke.

FNs ni prinsipper som en sjekkliste for å sikre reell medvirkning

Reell elevmedvirkning innebærer at elever blir hørt og har innflytelse i skolens struktur. Vi vil oppfordre ekspertutvalget og departementet til å bruke FN's [generelle kommentar nr 12, Barnets rett til å bli hørt](#) som ledesnor for det videre arbeidet.² FN har ni prinsipper som dere kan bruke som en sjekkliste på hva som må på plass for å sikre reell medvirkning fra barn og unge, som dere finner en mer barnevennlig oversatt tekst nederst her på [Redd Barnas nettside om elevmedvirkning](#).³ Kort oppsummert er de ni prinsippene:

- **Informasjon og ærlighet** - at elever skal få informasjon som de lett kan forstå.
- **Frivillig** – det skal være frivillig å påvirke og elevene skal ha lyst til å delta.
- **Respekt** – alle elever skal bli møtt med respekt, og ikke bli ledd av, overhørt eller utestengt på bakgrunn av hvem de er og hva de mener.
- **Relevant** – det elevene er med på, må være relevant for dem og angå dem og deres liv.
- **Barnevennlig** – elevene skal få påvirke på en måte som passer dem, og få nok tid og hjelp av voksne for å finne ut hva de mener om ulike saker.
- **Inkluderende** – alle elever skal ha samme mulighet til å bli hørt og påvirke.
- **Opplæring** – elevene trenger kunnskap om hvilke rettigheter de har, og de voksne må kunne legge til rette for at elevene skal få medvirke på en god og meningsfull måte.
- **Trygghet** – når elevene sier hva de mener, skal de føle seg trygge og bli møtt med respekt.
- **Ansvarlighet** – de voksne skal ta det elevene sier på alvor, og elevene skal få tilbakemelding på hvordan de har hørt på det elevene har sagt og hva som er bestemt og en forklaring på hvorfor.

Forutsetter en ny, god og trygg digital infrastruktur i skolen

Redd Barna er kritiske til innføring og bruk av DLA før myndighetene har en bedre og tryggere digital infrastruktur i skolen. Personvernkommisjonen fastslår at myndighetene har liten kontroll over barns personvern i skolen.⁴ Ettersom Google og Apple og andre kommersielle aktører står for store deler av den

² [Generell Kommentar nr. 12 \(2009\): Barnets rett til å bli hørt](#)

³ [Redd Barnas nettside om elevmedvirkning](#).

⁴ [NOU 2022: 11 Ditt personvern – vårt felles ansvar – Tid for en personvernpolitikk](#)

digitale infrastrukturen i skolen i dag, innebærer det at samfunnet ikke har kontroll over hvilke persondata som lagres, deles og selges videre.⁵

Vi mener at en forutsetning for god bruk av DLA forutsetter åpenhet og mulighet til å styre hvilke data som skal lagres og analyseres om barna til bruk i skolen, og at det må være underlagt demokratisk kontroll, åpenhet og offentlig debatt.⁶ Redd Barna mener derfor at departementet i sitt videre arbeid må sikre en bedre og tryggere digital infrastruktur i skolen før DLA tas i bruk.

I departementets videre arbeid er det derfor etter vår oppfatning viktig å først og fremst følge opp anbefalinger fra personvernkommissjonen, som kan sette kommuner og skoler i stand til å bruke digitale tjenester og læringsverktøy på en måte som ivaretar barns rett til utdanning og barns rett til personvern. Vi mener at det er nødvendig å rette opp mangler og få på plass en god og trygg digital infrastruktur før DLA innføres. Vi mener det bør etableres en digital infrastruktur som støtter skolens pedagogiske og administrative arbeid og som tar utgangspunkt i barns rettigheter til å delta, være trygge og få sitt personvern ivaretatt. Videre mener Redd Barna at det er viktig at den digitale infrastrukturen som brukes i skolen har innebygd personvern, som er enkel og forståelig for barn, foreldre og lærere.

Redd Barna etterlyser videre en offentlig debatt om bruken av persondata for læring og utvikling i skolen, som ikke bare knyttes til sektorielle mål om læringsutbytte, men heller reiser mer etiske spørsmål om barns autonomi, retten til å verne om sitt privatliv og til å kunne snakke, skrive og leke fritt uten at aktiviteter blir registret, delt og brukt videre, selv om det er hensiktsmessig for elevenes læring og på aggregert nivå for utdanningssektoren eller andre offentlige tjenester.

Er utbredt bruk av DLA i tråd med intensjonene til Fagfornyelsen/ LK20?

Redd Barna er bekymret for hvilke ringvirkninger omfattende bruk av DLA i skolen kan ha for elevenes læring, trivsel og mestring. Ekspertutvalgets første delrapport peker på at DLA fører til en mer individualisert arbeidsform. Dette er i strid med mange av prinsippene som ligger til grunn for hva som er god læring, som ekspertutvalget også vektlegger i 2.1 i delrapporten.

Vi erfarer på skolebesøk både på barneskolen og ungdomsskolen at elever ønsker mer læring i positive fellesskap, mer prosjektarbeid, jobbe mer langsiktig med temaer sammen for å oppleve reell læring og mestring med skolen, og elevene vi møter sier ofte at de lærer best i fellesskap. Flere ungdomsskoleelever har kommentert til oss på at digitaliseringen av skolen, har ført til at elever i større grad i klasserommet sitter enkeltvis og jobber hver for seg med ulike temaer på datamaskinen/nettbrettet. Med mer bruk av DLA, er vi redde for at det kan føre til en ytterligere individualisering av undervisningen, og at elever blir utsatt for enda mer prestasjonspress og stress.

⁵ [Digitalisering i skolen: Hvem har ansvaret for barns personvern?](#)

⁶ Innspill til ekspertutvalget for digital læringsanalyse ved Anja Salzmann 21.04.2020

Redd Barna setter spørsmålstegn ved om utstrakt bruk av DLA i skolen, ikke er i tråd med hva Fagfornyelsen skulle føre med seg - at elevene i større grad skulle få mulighet til å gå i dybden av temaer, oppleve større grad av elevmedvirkning, ha mer praktisk tilnærming til fagene og jobbe tverrfaglig med temaer. Vi anser det som en risiko at det både kan være i motsetning med deler i Overordnet del – prinsipper og verdier i grunnopplæringen – og med mange av kompetansemålene i det nye læreplanverket LK20.

Fagfornyelsen skulle bidra til at elever skulle bli mer aktive deltakere i sin læring og utforske temaer i fellesskap med jevnaldrende elever og med god støtte fra læreren, og på den måten få mer faglig og sosialt utbytte av undervisningen. Elevene skulle gjennom de nye læreplanene bli bedre rustet på kompetanser som er viktig for nåtidens og framtidens arbeidsliv, gjennom å styrke elevenes evne til kritisk tenkning, problemløsning, kommunikasjon, samarbeid og samhandling. Ved at elevene skulle få samhandlingskompetanse, skulle det gi dem kompetanse både på samhandling, deltakelse og demokrati.⁷ Dette anser vi som vanskelig å tilegne seg for elever uten å øve, utforske og lære i fellesskap med medelever, og i trygge relasjoner med medelever og lærerne.

Sosial læring skjer gjennom at elever får tid og rom i skolen i dag til å erfare, utforske og øve seg i fellesskap med jevnaldrende. Som nevnt, erfarer Redd Barna at mange elever mer læring i fellesskap med medelever under den forutsetning at de har et trygt og godt skolemiljø. For mange elever og lærere som vi snakker med forbinder de det sosiale og faglige tett sammen med hverandre. Redd Barna setter spørsmålstegn ved en innføring av DLA i stor skala kan gå bekostning av sosial og faglig læring i fellesskap på skolen.

Et annet dilemma med DLA ser vi kan være i de tilfellene elevene samarbeider om et prosjekt, der resultatet fra prosjektet muligens bare blir lagret på en av deltakerne i prosjektet sin bruker digitalt. Hvordan skal man vurdere gruppeoppgaver likeverdige, så alle elevene på ei gruppe får den tilbakemeldingen og oppfølgingen de trenger?

Redd Barna håper ekspertutvalget i den endelige sluttrapporten ser på og drøfter hvordan DLA påvirker positivt eller negativt på elevenes faglige og sosiale læring, og ser på hvordan DLA harmoniserer med intensjonen bak Fagfornyelsen, samt hvordan DLA påvirker elevsynet mer generelt, og elevens og lærerens autonomi, synet på læring og hvordan det påvirker det psykososiale miljøet på skolen.

Kompetanseløft i skolen og en reell mulighet til å velge mellom undervisningsressurser

Redd Barna støtter seg til ekspertutvalget som peker på behov for økt kompetanse i god bruk av DLA.

Vi etterlyser økt kompetanse i god, målrettet og kritisk bruk av DLA, slik at det blir et av flere verktøy og ressurser lærerne kan velge å ta i bruk som en del av sitt pedagogiske arbeid. Det er viktig at læreren har kompetanse til å analysere dataene på en god måte, og også er klar over begrensninger knyttet til at det er

⁷ NOU 2015: 8 Fremtidens skole – Fornylelse av fag og kompetanser: 10, 27

faktorer som ikke blir målt. Det er store variasjoner når det gjelder digital kompetanse blant lærere i skolen.⁸

Det er videre viktig at læreren får kompetanse til å gi elever god opplæring i forståelsen av personvern, slik at de kan gi elever god opplæring i hvordan data lagres, deles og brukes, og hva som er ønskelig og uønsket deling og bruk av data.⁹ Samtidig er det viktig å styrke lærernes og skoleledelsens kompetanse på bruk av digitale læringsressurser, både når det gjelder muligheter for positiv bruk i opplæring og når det gjelder personvern.

For at lærere skal kunne velge å bruke verktøy som er relevante for undervisningen, forutsetter det også bedre tilgang til undervisningsressurser og læremidler som er oppdatert etter det nye læreplanverket fra 2020.

Situasjonen i dag er at mangel på undervisningsressurser og lærebøker fører nettopp til bruk av gratistjenester, der man betaler med elevenes persondata. Dersom det ikke finns tilgang til gode undervisningsressurser og lærebøker, hjelper det lite med kompetansehevede tiltak.

Skolens manglende oppfylning av kravet om universell utforming

Universell utforming i skolen skal fremme inkludering, likestilling og lik mulighet for *alle* elever å delta i undervisningen og i det sosiale og alt som skjer på skolen.

Likestillings- og diskrimineringsloven §18 pålegger at alle offentlige og private virksomheter har plikt til universell utforming av hovedløsninger for informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) rettet mot eller stilt til rådighet for brukere, slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse.¹⁰ Lovverket knyttet til universell utforming forplikter offentlige og private skoler å følge, og et særlig ansvar ligger hos skoleeier og nasjonale myndigheter for å sikre dette. Redd Barna håper ekspertutvalget vil understreke både offentlige og private skoleeiers ansvar her.

Redd Barna er bekymret for at det utvikles stadig flere digitale læringsressurser som ikke oppfyller kravet om universell utforming, og det dermed er i strid med norsk lovverk. Vi mener at en forutsetning for å innføre DLA i skolen er at det stilles krav til universal utforming, fordi det vil være i strid med ikke-diskrimineringsprinsippet i barnekonvensjonens artikkel 2 ettersom elever med nedsatt funksjonsevne og andre lærevansker ikke får den tilretteleggingen de har krav på for å kunne vise sitt potensiale i undervisningen og i skolearbeid for øvrig.

Det er derfor viktig at departementene i utviklingen av den digitale infrastrukturen i skolen og iverksettelsen av DLA i skolen, sikrer at de digitale læringsmidlene som er i bruk i undervisningen og i

⁸ [Tradisjonell bruk av teknologi i klasserommet](#) og [Det er for lav digital kompetanse i Skole-Norge](#) (oppsøkt 1.2.2023)

⁹ [Rapport til Personvernkommisjonen: Intervjuer med barn og unge om personvern](#), Christian G. Falch (2022)

¹⁰ [Likestillings- og diskrimineringsloven](#), lovdata.no

skolearbeidet ellers oppfyller kravene om universell utforming. Organisasjonen Unge funksjonshemmede beskriver tanken bak universell utforming – noe digitale læringsressurser og DLA bør etterstrebe:

«Tanken bak universell utforming er at hovedløsningen skal være så tilgjengelig som mulig, slik at så mange som mulig kan inkluderes og benytte seg av løsningen slik den er, og redusere bruken av særløsninger og behov for individuell tilrettelegging og hjelpemidler. Universell utforming gjør at alle kan benytte seg av de samme løsningene og delta på de samme arenaene og plattformene. Det skal likevel være rom for tilpasning til enkeltpersoner som trenger det når de universelle løsningene ikke er nok, for å sikre likeverdig tilgjengelighet. Tilrettelegging kan være et middel for å oppnå bedre tilgjengelighet.»¹¹

Selv om DLA skal tilpasses hver enkelt elevs ferdighetsnivå, er det viktig at det ses kritisk på om hvordan DLA vil fungere i praksis og hvilken virkning det vil ha for elever med lese- og skrivevansker og elever med nedsatt funksjonsevne – både når det kommer til læring, mestring og trivsel i skolen. Elever med lærevansker i ulik grad, kan ha lavere resultater eller prestasjoner på oppgaver de skal løse, særlig hvis de ikke får den tilretteleggingen de har krav på eller fordi de ikke klarer å gjennomføre oppgavene på samme tid som medelever. Derfor kan resultatene i DLA til disse elevene være misvisende med tanke på deres faglige nivå. Dette krever ekstra av læreren, at læreren ser på og sikrer at tilbakemeldingen og vurderingen som gis tilbake til eleven er motiverende og riktig.

I stortingsmeldingen *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO* understrekes det at et vanlig anslag er at det til enhver tid er 15-25 prosent barn og unge som trenger særskilt tilrettelegging i en kort periode, andre trenger det varig eller over lengre tid.¹²

Det er derfor viktig at ekspertutvalget tar høyde for i sine anbefalinger og i departementet sitt videre arbeid, at det er flere elever som altfor sent eller ikke i det hele tatt får utredet sitt behov for spesialundervisning og tilrettelegging, og de blir dermed ikke fanget opp og får heller ikke den hjelp og støtte som de trenger for å fullføre grunnskolen og VGS.

Det er viktig at spesialpedagoger, lærere, og representanter fra PP-tjenesten og Statped (Statlig spesialpedagogisk tjeneste), samt interesseorganisasjoner som for eksempel Unge funksjonshemmede og Dysleksi Norge involveres i arbeidet med å utvikle, iverksette og i det hele tatt vurdere om DLA bør innføres og prioriteres i skolen. Dette er særdeles viktig for at myndigheter nasjonalt og lokalt sikrer at bruk av DLA gir bedre læring og god mestringsfølelse for elever med lese- og skrivevansker, elever med sammensatte lærevansker og elever med nedsatt funksjonsevne og kronisk sykdom.

¹¹ [Universell utforming av grunnskolen Hvor er vi i 2021?](#) Unge funksjonshemmede. Rapport 2021: 9

¹² [Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO](#). St.meld. 6 (2019-2020):12

Ungdom møter barrierer for å delta digitalt i skolen

Redd Barna har i rapporten, *Har alle ungdom mulighet til å delta digitalt? Barrierer og løsninger*, identifisert at elever og foreldre kan møte ulike hindringer for å nyttiggjøre seg av digitale tjenester, deriblant i skolen.¹³ Dette kan gå utover elevers læring og sosiale tilknytning til skolen, i tillegg til at foreldres barrierer for å delta digitalt kan gå utover hjem- og skolesamarbeidet. Samtidig som elever og foreldre møter reelle hindringer for å delta digitalt, er eksisterende politikk for å sikre digital inkludering i liten grad tilrettelagt for barne- og ungdom og familier.¹⁴

Det er derfor viktig at ekspertutvalget og departementet i sitt videre arbeid faktisk tar høyde for at elever kan møte barrierer for å delta digitalt. Følgende barrierer kan hindre deltakelse og bør tas hensyn til i det videre arbeidet:

- Mangel på universell utforming i læringsplattformer og undervisningsressurser
- Mangel på tilgang til BankID hos både elever og foreldre
- Lite brukervennlige tjenester
- Språklig barrierer
- Dårlig tilgang til IKT-utstyr og nett
- Lærere som lager undervisningsopplegg som forutsetter at alle elever har smarttelefon
- Trangboddhet

Redd Barna har i den samme rapporten, «*Har alle ungdom mulighet til å delta digitalt?*», kommet med en rekke forslag til hvordan tilrettelegge for bedre digital inkludering. Dette mener vi må adresseres i den varslede handlingsplan for digital inkludering, og at departementet må ha egne tiltak for å sikre at alle elever har lik mulighet for å delta digitalt i skolen.

Samiske elever

Redd Barna vil vise til elevers rett til å få opplæring i og på samisk, og vi vil understreke hvor viktig det er at det legges til rette for at dette også i bruk av DLA i skolen. I opplæringsloven 6-2 og 6-3 står det:

“I samiske distrikt har alle i grunnskolealder rett til opplæring i og på samisk. Utanfor samiske distrikt har minst ti elevar i ein kommune som ønskjer opplæring i og på samisk, rett til slik opplæring så lenge det er minst seks elevar igjen i gruppa. [...] Utanfor samiske distrikt har samar i

¹³ [Har alle ungdom mulighet til å delta digitalt?](#) Redd Barna. Rapport 2022

¹⁴ Digitalt utenforskap blant barn og ungdom. Capgemini og Redd Barna. Rapport 2021.

grunnskolealder rett til opplæring i samisk. [...] Samar i vidaregåande opplæring har rett til opplæring i samisk.”¹⁵

FNs barnekomité har påpekt i sin generelle kommentar nummer 11 (2009) , og mer spesifikt i sine avsluttende merknader til Norges femte og sjette rapport til FNs barnekomité (2018), at Norge må særleg arbeide mot diskriminering og språklige utfordringer som samiske barn opplever.

Redd Barna er bekymret for at samiske barn ikke får undervisning i sitt eget språk. Vi vil vise til NOU 2016:18 *Hjertespråket* og Riksrevisjonens undersøkelse av samiske elevers rett til opplæring i og på samisk.¹⁶ På oppdrag fra Redd Barna gjennomførte Telemarksforskning en kartlegging av samiske barn og unge og hva de er opptatt av. Et hovedfunn er at de er svært opptatt av retten til å lære og bruke det samiske språket.¹⁷

Redd Barna kan ikke se i delrapporten at ekspertgruppen har vurdert om samiske elever vil få sin rett til opplæring i og på samisk ivaretatt i bruken av DLA, selv om vi ser at dere har hatt innspillsmøte med Sametinget og også dialog med Samisk høgskole.

Vi anbefaler ekspertutvalget og departementet til å ha tett dialog med Sametinget, og samiske barne- og ungdomsorganisasjoner/ungdomsråd for å sikre at anbefalingene som gis i utredningen og det videre arbeidet med DLA sikrer at samiske elevers rett til opplæring i og på samisk ivaretas på en god og ansvarlig måte og til elevens beste.

Hvordan kan DLA favne flerspråklige elever på en god måte?

Redd Barna kan ikke i delrapporten til ekspertutvalget se om utvalget har vurdert hvorvidt elever som har andre morsmål enn norsk, vil ha læringsutbytte av DLA. Dette må ekspertutvalget se på og vurdere i arbeidet med anbefalingene og sluttrapporten. Vi vil særleg vise til Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) sin side om [prinsipper for god andrespråksopplæring](#), som dere finner her.¹⁸ Her er det viktige elementer og prinsipper som bør også vurderes og tas høyde for i det videre arbeidet med DLA.

Ekspertutvalget bør invitere Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO), interesseorganisasjoner og andre aktører, Elevorganisasjonen, ungdomsråd og andre for å utforske og belyse hvilke utfordringer elever med norsk som andrespråk eller flerspråklige elever har generelt med opplæringen i Norge og digitale læringsressurser, og hvilke utfordringer og eventuelt fordeler de kan se innføring av DLA kan ha for denne målgruppen elever – både elever i grunnskolen og i den vidaregåande opplæring.

¹⁵ [Opplæringsloven § 6 Samisk opplæring](#). Lovdata.no

¹⁶ *Riksrevisjonens undersøkelse av samiske elevers rett til opplæring i og på samisk*. Riksrevisjonen, Dokument 3:5(2019-20)

¹⁷ Monica Bjerklund (2022): *Samiske barn forteller*. Telemarksforskning.

¹⁸ [Prinsipper for god andrespråksopplæring](#), nafo.no

Behov for mer forskningsbasert kunnskap

Selv om ekspertutvalget har gjort grundige analyser, etterlyser vi mer forskningsbasert kunnskap om bruken av DLA for elevenes læring, trivsel og mestring. Videre etterlyser Redd Barna mer kunnskap om hvordan digitalisering i skolen kan utvikles med utgangspunkt i barns rett til utdanning, barns rett til å medvirke, barns rett til personvern i barnekonvensjonen, og elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø jf. opplæringsloven kapittel 9A. Vi er særlig opptatt av barne- og ungdomsperspektivet, om hva som styrker læring i skolen og hva som kan utfordre læring i fellesskap, og om barnas egne perspektiver på bruken av DLA (se eget punkt, barn og ungdoms medvirkning – etterlyser elevperspektivet).

Redd Barna mener det er behov for mer forskningsbasert kunnskap om barns rettigheter, digitalisering og samfunn, som jobber tverrfaglig og helhetlig, som både kan gi kunnskapsbaserte råd til utdanningssektoren, og som kan bidra til mer forskningsbaserte råd og informasjon til barn, foreldre og lærere om hvordan nyttiggjøre seg av muligheter på digitale plattformer, ivareta sitt personvern, lære å forstå kildekritikk i dagliglivet og være trygge brukere av digitale læringsressurser.

En utbredt bruk av DLA i skolen, forutsetter bedre kommuneøkonomi

I Redd Barnas innspill til Statsbudsjettet for 2023, men også for det neste budsjettåret i 2024, har Redd Barna spilt inn til regjering og storting at myndigheter og skoleeiere må sikre nok ressurser til skolene, PP-tjenesten og til helsestasjons- og skolehelsetjenesten, så barn og ungdom blir trygge, opplever god og tilpasset læring og mestring i løpet av hele opplæringsløpet. Lærere og skoleledere melder ifra om trang kommuneøkonomi mange steder i landet, og skoler mangler oppdaterte lærebøker og digitale læremidler som er oppdaterte etter de nye læreplanene i Fagfornyelsen/LK 2020.

Vi mener utdanningsmyndighetene framover bør prioritere at det må på plass en ny, god og trygg digital infrastruktur i skolen, sikre oppdaterte læremidler og universell utforming, samt tilrettelegge for at lærere og skoleansatte får bedre kompetanse på hvordan bruke digitale læringsmidler og samtidig ivareta elevenes personvern. Hvis DLA innføres etter dette, må kommunene også ha økonomi til å kunne sikre kompetanse hos de ansatte på hvordan DLA skal brukes på en hensiktsmessig måte og til fordel for elevenes læring.

Derfor er innføring av DLA tilrettelagt for alle elever ett ressurs spørsmål. Vi håper ekspertutvalget og departementet ser behovet og nødvendigheten for at kommuneøkonomien må styrkes, gjerne med øremerkede midler til skoler, PP-tjenester og et styrket lag rundt eleven, for at de skal drive en forsvarlig pedagogisk drift og tilby alle elever den undervisningen og oppfølgingen de har krav på.

Lærerens betydning for elevens læring og mestring

Læreren er en viktig person i elevenes liv, og lærerens evne til å gi elevene sine faglig og emosjonell støtte påvirker i stor grad elevenes læring, trivsel og mestring. Redd Barna setter spørsmålstegn ved hvordan DLA kan ha påvirkning på relasjonen mellom elev og lærer og hvordan DLA kan påvirke lærerrollen.

Artikkel 3 i Barnekonvensjonen om barnets beste forplikter myndigheter, skoleeiere og skoleansatte. Elevens beste må legge føringer og begrensninger for bruken av DLA i opplæringen.

Redd Barna er kritiske til digital læringsanalyse av mange ulike hensyn vi har skissert i dette skriftlige innspillet. Vi mener DLA kun bør brukes som et verktøy der læreren og eleven opplever det er hensiktsmessig for elevens læring og det styrker elevens læring, mestring og motivasjon. Skolen og skoleeier må ta hensyn til elevens beste i alle valg som legger føringer for elevens læring, og da også inkludert i hvor stor grad digitale læringsmidler brukes i skolen.

Elevens beste og lærerens metodefrihet må være retningsnor for bruk av DLA. Lærerens faglige og pedagogiske vurdering av elevenes arbeid må alltid overstyre resultatene fra DLA, hvis DLA innføres. Vi mener at en eventuell innføring av og bruk av DLA aldri kan erstatte lærere eller legitimere mindre lærertetthet i skolen.

Vi er enige i Nordrum-utvalget sine bekymring om at læreren kan miste styring over hvilke opplæring elever får og hvordan DLA kan trekke feil beslutninger fra elevens prestasjoner:

«På den annen side kan bruk av smarte, digitale læringsverktøy gjøre at læreren har mindre styring med hvilken opplæring elevene får, og hvilke slutninger som trekkes fra elevens prestasjoner. Det kan være risiko for at leverandører av IKT-systemer får større innflytelse på premissene for elevens opplæring enn læreren. Ettersom leverandørene av IKT-systemer ikke har den samme kompetansen som lærere har, kan det bety at læringsverktøyene presenterer lærestoff eller trekker slutninger om elevene som ikke er basert på faglig-pedagogisk kunnskap og erfaring.

Det er viktig at digitale verktøy, og bruk av digital læringsanalyse, blir hjelpemidler for læreren og ikke kommer til erstatning for læreren. For at slike verktøy skal være et hjelpemiddel for læreren og ikke en erstatning, må læreren ha god kjennskap til systemet og hvordan det fungerer.»¹⁹

Redd Barna vil bemerke overfor utvalget at det er viktig å huske på at det er mange ulike årsaker og faktorer som påvirker elevens skolearbeid, oppgaver og leveringer, som ikke fanges opp av DLA, men som en lærer eller andre i laget rundt eleven kan oppdage, håndtere og hjelpe eleven med å finne en løsning på, tilrettelegge for eller redde eleven ifra ved å melde ifra til hjelpeinstanser og andre. Det kan være alt fra om eleven har lære- eller skrivevansker som ikke er oppdaget og tilrettelagt for, psykisk uhelse, om eleven har blitt utsatt for krenkelser og mobbing fra jevnaldrende, inkludert digital mobbing, eller utsatt for misbruk, vold, overgrep eller annen form for omsorgssvikt av familie eller nære relasjoner.

Vi er derfor bekymret for at DLA ikke fanger opp elevmangfoldet på en god måte, og setter spørsmålsteget ved om DLA eventuelt kan forsterke ulikheter i elevgruppa på en lite hensiktsmessig måte. Hver eneste elev er unik, og man må i skolen alltid etterstrebe og anerkjenne viktigheten av å bygge opp om elevens iboende ressurser og hva en elev faktisk kan mestre, framfor å legge vekt på hva en elev ikke klarer å gjennomføre.

¹⁹ Utdraget er hentet fra NOU 2019:23. s. 407

Det er derfor viktig at DLA brukes med godt faglig og pedagogisk skjønn og etter elevenes beste som ledesnor, ved at lærere kan gi elevene små tilbakemeldinger underveis som i utgangspunktet er positive og som har til formål å trygge eleven og bygge opp elevenes mulighet til å forbedre seg faglig, samt styrke elevenes mestringsfølelse. Derfor bør resultater fra DLA alltid gjennomgås av en lærer for en pedagogisk vurdering, før tilbakemeldingen gis til eleven.

Et trygt fellesskap gir grobunn for god sosial og faglig læring

Den individualiseringen av undervisningen som skjer i en stadig med digital skolehverdag, er Redd Barna bekymret for at det vil påvirke hele elevgruppa, skolemiljøet og virke inn på relasjonene elevene imellom, og hvordan elevene ser på hverandre. Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø, som fremmer helse, trivsel og læring jf. opplæringsloven Kapittel 9A-2.

Redd Barna erfarer at elever lærer og trives bedre hvis de er trygge på hverandre, opplever et inkluderende og godt klasse miljø og samarbeider godt på tvers av grupperinger i klassen og på tvers av kjønn. I et slikt fellesskap vil elevene i større grad diskutere felles problemstillinger og er nysgjerrige og utforske sammen i fellesskap ulike temaer. De elevene kan oppleve god faglig og sosial læring, hvis de har et ytringsklima i klasserommet der det er trygt å si sine meninger, der de kan stille spørsmål ved ting man lurer på og der man kan være enige i at man er uenige.

Redd Barna erfarer at de skolene som har et godt skole-hjem-samarbeid med god foreldremedvirkning og god dialog med hjemmene, der har også elevene bedre forutsetninger for å få en bedre og tryggere skolehverdag. Dette bør ekspertutvalget og departementet også ta høyde for – og innhente foreldrestemmen om hvilke utfordringer DLA kan ha for både elev og foreldresamarbeid.

Avsluttende kommentarer om digitalisering i skolen

Redd Barna mener departementet i det videre arbeidet med digitalisering i skolen må ta utgangspunkt i barnets rett til å bli hørt og ha innflytelse i sin skolehverdag, rett til personvern og til å kunne delta og lære i et positivt fellesskap med jevnaldrende elever ut fra sine evner og forutsetninger.

For å sikre et godt elevperspektiv i dette arbeidet, må elever bli hørt og medvirke i utformingen av planer og strategier for digitalisering. Det må sikres en god og trygg digital infrastruktur for utdanning, og vi mener det er viktig å følge opp anbefalingene som foreslås av personvernkommissjonen.

Lærere og laget rundt eleven må også bli hørt, og bli involvert i spørsmålet om DLA bør innføres, og i så fall hvis det blir innført, på hvilke måter kan DLA brukes på en hensiktsmessig måte for å styrke elevenes læring, trivsel og mestring. Hva trenger lærerne og de voksne i laget rundt eleven av kompetanse?

Selv om vi ser muligheter for DLA i enkelte situasjoner og knyttet til konkrete læringsmål, er vi kritiske til innføring av DLA i stor skala. Vi mener det trengs mer forskningsbasert kunnskap om hva innføring av DLA innebærer for barn sett i lys av ulike rettigheter.

Vi etterlyser også en offentlig debatt om DLA kan gå utover andre sentrale mål og verdier for skolen, som å legge til rette for faglig og sosial læring i fellesskap og det at skolen skal være en trygg læringsarena der elever møtes i et fellesskap for å være aktive deltakere i sin læring og utforske temaer i fellesskap med jevnaldrende elever og med god støtte fra læreren.

Det må gjøres en vurdering på *hva* av elevenes arbeid som kan vurderes og *hva som ikke trengs* å vurderes. Med innføringen av digitale læremidler og nettbrett i den norske skolen, kan elevene oppleve å bli vurdert hele tiden. Elever trenger en pause fra å bli kontinuerlig vurdert. Det er viktig for at alle elever skal kunne tørre å uttrykke sine meninger og stå i meningsutvekslinger og utforske ulike dilemmaer i et trygt fellesskap med sine medelever og lærere. Elever må kunne øve seg på og styrke sin evne til kritisk tenkning, problemløsning, kommunikasjon, samarbeid og samhandling – uten alltid å bli målt.

Oppsummering av Redd Barnas hovedinnspill til ekspertgruppen

Som oppsummering av Redd Barnas innspill til ekspertutvalget for digital læringsanalyse ønsker vi løfte følgende anbefalinger og innspill:

- **Barnerettslig vurdering må gjennomføres og legges til grunn.** Vi etterlyser en barnerettslig vurdering av Digital læringsanalyse (DLA), som vi mener bør ligge til grunn for ekspertutvalgets anbefalinger, og departementets videre arbeid.
- **Offentlig debatt om bruk av elevers persondata trengs.** Redd Barna etterlyser videre en offentlig debatt om bruken av persondata for læring og utvikling i skolen, som ikke bare knyttes til sektorielle mål om læringsutbytte, men heller reiser mer etiske spørsmål om barns autonomi, retten til å verne om sitt privatliv og til å kunne snakke, skrive og leke fritt uten at aktiviteter blir registret, delt og brukt videre, selv om det er hensiktsmessig for elevenes læring og på aggregert nivå for utdanningssektoren eller andre offentlige tjenester.
- **Barnets rett til medvirkning må sikres.** Redd Barna mener at barn og unge fra hele grunnopplæringen og videregående opplæring må bli involvert og ha innflytelse i hvordan vi skal forholde oss til bruk av DLA i skolen, i alt fra kunnskapsgrunnlaget til ekspertutvalget, i beslutningsprosesser knyttet til bruk og implementering i sektoren, i tillegg til at elever må få informasjon og ha mulighet til å påvirke hvilke data som lagres og brukes om dem i sin skolehverdag.
- **En bedre og trygg digital infrastruktur i skolen må på plass.** Redd Barna er kritiske til innføring og bruk av DLA før myndighetene har en bedre og tryggere digital infrastruktur i skolen, som faktisk støtter skolens pedagogiske og administrative arbeid og som sikrer godt vern av barns personvern og rettigheter. Vi mener at departementet må prioritere å følge opp personvernkomisjonens anbefalinger.

- **Er DLA i tråd med Fagfornyelsens intensjoner?** Vi håper ekspertutvalget i den endelige sluttrapporten ser på og drøfter hvordan DLA påvirker positivt eller negativt på elevenes faglige og sosiale læring, og ser på hvordan DLA harmoniserer med intensjonen bak Fagfornyelsen, samt hvordan DLA påvirker elevsynet mer generelt, og elevens og lærerens autonomi, synet på læring og hvordan det påvirker det psykososiale miljøet på skolen.
- **Kompetanseløft i skolen trengs.** Det er videre viktig at læreren får kompetanse til å gi elever god opplæring i forståelsen av personvern, slik at de kan gi elever god opplæring i hvordan data lagres, deles og brukes, og hva som er ønskelig og uønsket deling og bruk av data. Det er også viktig å styrke lærernes og skoleledelsens kompetanse på bruk av digitale læringsressurser.
- **Gi lærerne reell mulighet til å velge læremidler.** Situasjonen i dag er at mangel på undervisningsressurser og lærebøker som er oppdaterte etter det nye læreplanverket fra 2020 fører nettopp til bruk av gratistjenester, der man betaler med elevenes persondata. Dersom det ikke finns tilgang til gode undervisningsressurser og lærebøker, hjelper det lite med kompetansehevende tiltak.
- **Skoler tilfredsstill ikke kravet om universell utforming.** Redd Barna er svært bekymret for at det utvikles stadig flere digitale læringsressurser som ikke oppfyller kravet om universell utforming, og det dermed er i strid med norsk lovverk. Vi mener at en forutsetning for å innføre DLA i skolen er at det stilles krav til universal utforming.
- **Mer forskningsbasert kunnskap** om bruken av DLA for elevenes læring, trivsel og mestring trengs, før DLA eventuelt innføres. Videre etterlyser Redd Barna mer kunnskap om hvordan digitalisering i skolen kan utvikles med utgangspunkt i barns rett til utdanning, barns rett til å medvirke, barns rett til personvern i barnekonvensjonen, og elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø.
- **Alle elever med lærevansker av ulik grad må ivaretas.** Det er særdeles viktig at myndigheter nasjonalt, skoleeiere lokalt og skoler sikrer at bruk av DLA gir bedre læring og god mestringsfølelse for elever med lese- og skrivevansker, elever med sammensatte lærevansker og elever med nedsatt funksjonsevne og kronisk sykdom.
- **Kan DLA påvirke skolemiljøet i negativ retning?** Redd Barna er bekymret for at DLA kan påvirke hele elevgruppa, skolemiljøet og virke inn på relasjonene elevene imellom, og hvordan elevene ser på hverandre. Vi setter spørsmålsteget ved en innføring av DLA i stor skala kan gå på bekostning av sosial og faglig læring i fellesskap på skolen.
- **Digital ulikhet er et hinder for elever å delta.** Vi vil poengtere hvor viktig det er at ekspertutvalget og departementet i sitt videre arbeid faktisk tar høyde for at elever kan møte barrierer for å delta digitalt, og at det lages planer og tiltak for å sikre at alle kan delta digitalt.
- **Kommuneøkonomien må styrkes** før en innføring av DLA tilrettelagt for alle elever.

- **Elevens beste og lærerens metodefrihet må være retningsnor for bruk av DLA.** Lærerens faglige og pedagogiske vurdering av elevenes arbeid må alltid overstyre resultatene fra DLA, hvis DLA innføres. Vi mener at en eventuell innføring av og bruk av DLA aldri kan erstatte lærere eller legitimere mindre lærertetthet i skolen.
- **Elevmangfoldet fanges ikke godt nok opp.** Vi er bekymret for at DLA ikke fanger opp elevmangfoldet på en god måte, og setter spørsmålstegn ved om DLA eventuelt kan forsterke ulikheter i elevgruppa på en lite hensiktsmessig måte. Særlig vil vi fremheve samiske elevers rett til opplæring i og på samisk. Vi håper utvalget også vil belyse hvilke utfordringer elever med norsk som andrespråk eller flerspråklige elever kan ha ved innføring av DLA.

Med vennlig hilsen

Redd Barna

Thale Skybak

Seksjonsleder Kunnskap og nasjonal politikk

Kaja Hegg

Spesialrådgiver barns rettigheter og internett

Anne Elin Kleva

Skolerådgiver

Signaturene er elektronisk godkjente.